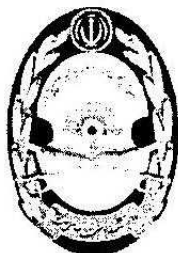

بسمه تعالی

دانشگاه افسری امام علی (ع)

معاونت پژوهش

تربیت نظامی برای دانشجویان دانشگاه‌های افسری

فتح اله رشید زاده

۱۳۹۲

سرشناسه	رشیدزاده، فتح‌الله، ۱۳۳۹ -
عنوان و نام پدیدآور	تربیت نظامی برای دانشجویان دانشگاه‌های افسری / فتح‌اله رشیدزاده؛ [برای]
مشخصات نشر	دانشگاه افسری امام علی (ع)، معاونت پژوهش.
مشخصات ظاهری	تهران : دانشگاه افسری امام علی (ع)، ۱۳۹۲.
شابک	۲۹۸ ص.
وضعیت فهرست نویسی	۹۷۸-۶۰۰-۶۸۷۴-۳۰-۲: ریال ۸۰۰۰۰
یادداشت	فپا
موضوع	کتابنامه: ص. ۲۹۵ - ۲۹۸.
موضوع	ایران -- نیروهای مسلح -- افسران -- آموزش -- جنبه‌های اخلاقی
موضوع	اخلاق نظامی
موضوع	آموزش و پرورش نظامی -- ایران
موضوع	ایران -- نیروهای مسلح -- افسران -- آموزش
شناسه افزوده	دانشگاه افسری امام علی(ع). معاونت پژوهشی
شناسه افزوده	دانشگاه افسری امام علی(ع)
رده بندی کنگره	۱۳۹۲ ت ۴ ر ۵ / U ۶۵۵
رده بندی دیویی	۳۵۵/۵۵:۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	۳۳۵۲۱۷۲

عنوان کتاب:	تربیت نظامی برای دانشجویان دانشگاه‌های افسری
مؤلف:	فتح‌اله رشید زاده
ویراستار:	دکتر نیما تجبر
طراح جلد:	مهدی ترکاشوند
مدیر مسئول انتشارات:	رضا قربانی
تیراژ:	۱۰۰۰ نسخه
قیمت:	۸۰۰۰۰ ریال
نوبت چاپ:	اول، ۱۳۹۲
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۶۸۷۴-۳۰-۲
صندوق پستی:	۱۳۱۷۸۹۳۴۷
تلفن:	۶۶۴۶۷۴۴۴

نشانی: تهران-خیابان امام خمینی^(۱) - نرسیده به میدان حر- دانشگاه افسری امام علی^(۲) معاونت پژوهش
 پست الکترونیک: Imamali_edu@noavar.com
 کلیه حقوق برای دانشگاه افسری امام علی^(۳) محفوظ است.

سخن انتشارات معاونت پژوهش دانشگاه افسری امام علی (ع)

دانشگاه افسری امام علی (ع) با توجه به قدمت و سابقه حرفه‌ای خود، سال‌ها است که با تهیه و تدوین کتب علمی، نظامی و آموزشی مورد نیاز، سعی در تعالی روز به روز دانش علمی دانشجویان این دانشگاه دارد و با هدف پرورش دانشجویان دانش‌مدار، هوشمند و متعهد برای پاسداری و دفاع از تمامیت ارضی نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران، گام‌های استوار و مؤثری برداشته است.

بر اساس مصوبات شورای پژوهشی و آموزشی دانشگاه، چاپ و نشر کتاب‌های آموزشی و کمک آموزشی سرلوحه کار قرار گرفته است و برای تحقق این اهداف با حمایت از تألیف، گردآوری و ترجمه کتب علمی، نخست منابع درسی مورد نیاز تأمین می‌گردد و در مرحله بعد، تدوین منابع علمی، کمک آموزشی و پژوهشی در دستور کار قرار گرفته است.

برای انتشار کتاب، علاوه بر ارزش علمی، می‌بایست اهداف عالیه ارتش جمهوری اسلامی ایران، اهتمام به محتوای ارزشی و معنوی کتاب، هماهنگی با سرفصل‌های وزارت علوم و کاربردی و تخصصی نمودن کتاب‌های تدوین شده و غیره لحاظ شود که دشواری‌ها و موانع راه بر هیچ یک از صاحب‌نظران پوشیده نیست.

امید است که گام‌های ارزشمند و مفیدی که برداشته شده، سرآغاز حرکت و پویایی بیش از پیش این دانشگاه مقدس باشد.

از این‌رو از تمامی منتقدان، استادان و هیأت‌های علمی تمامی دانشگاه‌های کشور یاری و مدد می‌جوییم تا هر گونه کاستی و نقص‌های احتمالی را هر چند کم و ناچیز باشند، یادآوری کنند.

ان شاء...

فهرست

فصل اول: کلیات

۹	مقدمه
۱۰	تربیت
۱۴	آموزش
۱۴	پرورش
۱۵	رفتار و اخلاق
۱۷	ادب و اخلاق
۱۹	ارزش‌ها
۲۰	نگرش
۲۱	منجارها
۲۲	فرهنگ
۲۳	ساخت یا ساختار
۲۴	شخصیت و طینت (سرشت)
۲۶	نظامی‌گری
۲۹	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

فصل دوم: نظامی‌گری

۳۵	مقدمه
۳۶	ماهیت نظامی‌گری و افسری
۳۷	تعریف و هدف از قدرت
۴۱	وجوه تمایز نظامی‌گری در فرهنگ مادی با فرهنگ اسلامی
۴۴	فلسفه نظامی‌گری

آرمان‌های جمهوری اسلامی.....	۴۴
چگونگی نظامی‌گری.....	۴۶
مبانی و اصول اندیشه نظامی.....	۴۸
رویکرد تربیتی و قدرت فرماندهی.....	۶۴
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.....	۶۶
فصل سوم: مبانی و ماهیت تربیت	
مقدمه.....	۷۳
مبانی انسان‌شناسی مفهوم تربیت.....	۷۴
فطرت اساس تربیت.....	۷۸
قلب و صفای باطن.....	۸۰
تعقل و تربیت.....	۸۳
ماهیت تربیت.....	۸۵
تعریف تربیت.....	۸۶
تربیت دینی.....	۸۹
ماهیت تربیت نظامی.....	۹۱
جوان، موضوع تربیت نظامی.....	۹۷
ویژگی‌های جوان.....	۹۸
مهم‌ترین موانع استفاده از فرصت جوانی.....	۱۰۰
وظیفه جوانان در قبال دوران جوانی.....	۱۰۰
اهداف تربیت نظامی.....	۱۰۵
اصول کاربردی تربیت نظامی.....	۱۰۷
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.....	۱۱۸

فصل چهارم: چگونگی تربیت

مقدمه	۱۲۵
نقش اخلاص در تربیت	۱۲۵
تربیت و شناخت	۱۲۷
تربیت و ارزش‌شناسی	۱۳۱
نقش تدبیر و اراده در تربیت	۱۳۲
ارتباط سالم برای تربیت	۱۳۵
مراحل تربیت	۱۳۹
روش‌های تربیت نظامی	۱۴۲
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری	۱۶۵
فصل پنجم: تربیت نفس	
مقدمه	۱۷۱
توکل اساس تسلط به نفس	۱۷۲
عزت نفس	۱۷۳
چیستی نفس	۱۷۹
تزکیه زیربنای شناخت و اعتماد به نفس	۱۸۸
محاسبه و ارزیابی نفس	۱۹۰
مشارطه، معاتبه، معاقبه	۱۹۱
مراقبه و محاسبه	۱۹۲
تربیت نفس	۱۹۵
منابع درونی و مراتب نفس	۱۹۶
راهکارهای ایجاد و حفظ تعادل	۲۰۰

۲۱۳	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
فصل ششم: شاخص‌های تربیت نظامی	
۲۱۹	مقدمه
۲۲۰	ویژگی‌های عمومی برتر ساز تربیت نظامی
۲۴۵	شاخص‌های آمادگی و تربیت نظامی
۲۴۵	ایمان مذهبی
۲۴۷	نظم و تقوا
۲۵۱	اطاعت ولایی
۲۵۳	بحث ولایت
۲۵۴	بحث اطاعت
۲۶۰	بحث مودت
۲۶۳	بصیرت
۲۶۹	تلاش و مبارزه
۲۷۲	پایداری و مقاومت
۲۸۰	تمرین پرهیزگاری و تحمل سختی برای پایداری
۲۸۳	فداکاری و شهادت
۲۸۷	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۲۹۵	منابع و مآخذ

حضرت امام خمینی (رحمه الله علیه)

ای کاش که ما از خواب برخیزیم و در اول منزل که یقظه است وارد شویم، و ای کاش که «جل و علاء» با عنایات خفیه خود از ما دستگیری فرماید و به خود و جمال جمیالش رهنمود فرماید، و ای کاش که این اسب سرکش چموش نفس، آرام شود و از گرسی انکار فرود آید، و ای کاش این محموله سنگین را زمین می گذاشتیم و سبکبارتر رویه سوی او می کردیم، و ای کاش که چون پروانه در شمع جمال او می سوختیم و دم در نمی آوردیم، و کاش که یک گام به قدم فطرت برمی داشتیم و این قدر پای بر فرق فطرت نمی گذاشتیم و ای کاش های بسیار دیگر.

(صفحه نور، ۱۳۶۸، ج ۱۶: ص ۲۲۰)

مقام معظم رهبری و فرماندهی کل قوا:

جوانان عزیز ما در دانشگاه افسری و در همه‌ی دانشگاه‌های نظامی کشور با دو هدف به کار و تحصیل اشتغال دارند: هدف اول، دانش و هدف دوم، آمادگی و تربیت نظامی.

نظامیان در جمهوری اسلامی ایران باید مردمان دانشمند و فرزانه و دارای نگاه با معرفت و شناخت نسبت به همه‌ی مسائل جامعه، بلکه همه‌ی مسائل آفرینش باشند. تحصیل، یک موقعیت و زمینه‌ساز موفقیت‌های بزرگ است. اولین کار شما جوانان، فراگیری آموزش‌ها و بالا بردن سطح دانایی‌هاست. با دانایی است که یک انسان، یک جامعه و یک کشور توانایی به دست می‌آورد. آنچه بر سر ملت‌های عقب‌افتاده‌ی دنیا آمد، بر اثر غفلت و نادانی بود. هدف دوم، روحیه‌ی نظامی‌گری و پرورش روح شجاعت و دلاوری است. فراگیری فنون نظامی باید با این روحیه همراه باشد.

نظامیان «چه ارتشی و چه سپاهی و چه سایر نیروهای مسلح» کسانی هستند که در راه آرمان‌های والای کشور و جامعه‌شان و در راه پیشرفت کشور و اقتدار ملتشان، آماد نشان دادن دلاوری و فداکاری هستند.

(بیانات امام‌خامنه‌ای در مراسم تحلیف و اعطای سرودشی در دانشگاه افسری امام علی ^ع ۱۳۸۳/۱/۰۲)

پیشگفتار

این نوشتار حاوی چرایی، چیستی و چگونگی تربیت نظامی و ویژگی‌های مورد انتظار از افسران است که در آن سعی شده با نگاه به ضرورت‌ها و ظرفیت‌ها، به نحو توصیفی به موضوع تربیت نظامی بپردازد و ضمن شرح موضوع، عناصر مفهومی مرتبط را در اختیار بگذارد.

تربیت نیروی انسانی در عصر کنونی با کاستی و نیستی فراوانی مواجه گردیده است و بدین جهت باید از خود پرسیم: چرا تربیت را در عادت دادن، رام کردن، اجتماعی کردن، انتقال فرهنگ، شکل دادن شخصیت و مانند آن تعریف می‌کنیم و مربی را سنگ‌تراش، صنعتگر، ریخته‌گر، قالب‌بند و یا هنرمند و نمایشگر تلقی می‌کنیم و توجه کمتری به فطرت، بیداری، بایذاری، ظرفیت‌ها و ظرفیت‌های توحیدی در باورها، حسن خلق و عدالت‌گرایی داریم. چرا تلاش‌های تربیتی را متمرکز بر آموزه‌های قرآن که قانون اساسی اسلام و کتاب بزرگ تعلیم و تربیت و زیر بنای همه برنامه‌های اسلامی و عقاید و اعتقادات است نمی‌نماییم. (مکارم شیرازی ۱۳۷۳: ج ۱ ص ۱۱).

- چرا با تعلیم و تربیت انبیاء و امامان مسیر تکامل را طی نمی‌کنیم؟
- چرا نماز که بزرگ‌ترین عامل تربیت انسان است (مکارم شیرازی ۱۳۷۳: ج ۱ ص ۷۳)، نیاز حیاتی نیست و بیش از آنکه به جان نماز بپردازیم به جای نماز توجه داریم؟
- چرا ایمان به رستاخیز که اثر عمیق در تربیت انسان‌ها دارد و منشأ شهامت و شجاعت است و بر اساس آن، اوج افتخار در زندگی این جهان، یعنی «شهادت» نصیب انسان می‌گردد؛ مورد توجه عمیق و مستمر قرار نمی‌گیرد؟ (مکارم شیرازی ۱۳۷۳: ج ۱ ص ۷۷).
- چرا دو اصل مهم تربیتی، بشارت و انداز یا تشویق و ترساندن که بخش مهمی از انگیزه‌های تربیتی و حرکت‌های اجتماعی را تشکیل می‌دهد دچار افراط و تفریط

شده است؟ مکارم شیرازی^{۱۳۷۳} ج ۱ ص ۴۲۵. واقعیت این است که چراغهای بسیاری در حوزه تربیت وجود دارد که دانستن و پاسخ گفتن به آنها اهمیت بسیار دارد و رسانی خفیه بر دوش ناچکان و اندیشمندان این رشته قرار داده است. اما مثل تربیت غیر از علم تربیت است، به نمر نشستن بذره‌های رشد و شکوفایی، پرورش و آماده‌سازی دل‌ها و مستعدسازی احوال، نیازمند شناخت، تعهد، هنرمندی، ظرفیت‌ها و ظرافت‌های تربیتی است؛ امید است این نوشتار تلاشی مؤثر در راستای ارتقای شناخت و عملکرد دانشجویان و افسران خردمند و فرهیخته تعلیم و تربیت نظامی باشد.

کج اهمیت و ضرورت تربیت نظامی:

(اقرأ به اسم ربک)؛ اولی فرمانی که خداوند به پیامبر(ص) امر کرده است، امر به قرأت و تعلیم و تربیت است، خداوند موهبی پیامبر(ص) به عنوان انسان کامل است و فرمان داده تا بیاموزد و تربیت کند مردم را به رب رسول خاتم (امام خمینی(ره)، روح الله، ۱۳۶۸: ج ۱۲، ص ۴۲۲).

تربیت بزرگ‌ترین هدف پیامبران است، و خدا بر مؤمنین منت نهاد که رسولی از خودشان را در میان خودشان برانگیخت تا آیات خدا را بر آنان تلاوت کند و نفوسشان را تزکیه نماید و حکمت بیاموزد. گر چه در قبل در فضیلتی آشکار بودند. «آل عمران/۱۶۴»

مسئله‌ی تعلیم و تربیت به عنوان اعتقادی عمیق، بنیانی و اصولی، مسئله‌ی اول نظام اسلامی است و در بلندمدت، هیچ چیز به اندازه‌ی تعلیم و تربیت اهمیت ندارد. در حقیقت، سنگر مبارزه با کفر و ظلم و استکبار جهانی و قلدری شیاطین سیاسی عالم، سنگر تعلیم و تربیت است.

مهم‌ترین وجوه بیانگر اهمیت و ضرورت تعلیم و تربیت را می‌توان در بیان فرماندهی معظم کل قوا رصد کرد؛ که اهم آن عبارتند از:

- ۱- پیشرفت آینده در گرو تعلیم و تربیت است.^۱
- ۲- مسأله‌ی فرهنگ و تعلیم و تربیت، مسأله‌ی اول در نظام ماست.^۲
- ۳- تعلیم و تربیت، سنگر مبارزه با کفر و ظلم و توطئه‌های استکبار جهانی و مثلث امریکا، صهیونیسم و ارتجاع است.^۳
- ۴- تزکیه‌ی انسان مسأله‌ی اساسی و هدف اعلی و والای انقلاب اسلامی به حساب می‌آید.^۴
- ۵- سعادت زندگی در این عالم، و درجات اخروی و معنوی، متوقف بر تزکیه است.^۵
- ۶- فلاح انسان - یعنی دست یافتن انسان به مقصد اعلی - وابسته به تزکیه است.^۶
- ۷- تهذیب و تزکیه‌ی اخلاقی اساس برطرف کردن آلودگی نفسانی و بدبختی‌های جوامع بشری است.^۷
- ۸- شما جوانان پاک و مؤمن، در این مرکز ارتشی که درس می‌خوانید، به تحصیل دانش می‌پردازید و خود را به کمال می‌رسانید، این درس و تحصیل را یک مجاهدت و عبادت به حساب آورید.^۸
- ۹- عامل شکوفایی استعدادهای ذاتی بشر برای رسیدن به رشد و کمال حقیقی است.^۹

۱- بیانات امام خامنه‌ای، در ۱۳۶۶/۵/۱۸.

۲- بیانات امام خامنه‌ای، ۱۳۶۸/۰۳/۲۶ در مراسم بیعت وزیر آموزش و پرورش، ص: ۵۲.

۳- بیانات امام خامنه‌ای، ۱۳۶۸/۰۳/۲۶ در مراسم بیعت وزیر آموزش و پرورش، ص: ۵۲.

۴- بیانات سال ۱۳۷۰ در دیدار با گروهی از خانواده‌های شهدا و دانشجویان دانشگاه هنر، ص: ۲۳۴.

۵- بیانات سال ۱۳۷۰ در دیدار با گروهی از خانواده‌های شهدا و دانشجویان دانشگاه هنر، ص: ۲۳۴.

۶- بیانات سال ۱۳۷۰ در دیدار با گروهی از خانواده‌های شهدا و دانشجویان دانشگاه هنر، ص: ۲۳۴.

۷- بیانات سال ۱۳۷۰/۰۸/۰۱ در دیدار با گروهی از خانواده‌های شهدا و دانشجویان دانشگاه هنر، ص: ۲۳۴.

۸- بیانات سال ۱۳۷۳ در مراسم فارغ‌التحصیلی دانشجویان دانشگاه نیروی هوایی، ص: ۳۶.

۱۰- هیچ آباد کردنی به قدر آباد کردن روان انسان و فکر انسان - که در حقیقت راه آینده او را ترسیم می کند - نمی رسد.^۱

۱۱- تعلیم و تربیت شاخص نظام نبوی است.^۲

۱۲- تزکیه و تعلیم، جزو وظایف اصلی پیغمبر است. در جوامع اسلامی، مسئولان باید همان راه را بروند؛ باید تعلیم دهند و تربیت کنند.^۳

۱۳- تعلیم و تربیت یک اعتقاد عمیق و بنیانی و اصولی است... هیچ تحولی - چه مثبت، چه منفی - در جامعه صورت نمی گیرد، مگر اینکه معلم و دستگاه تعلیم و تربیت در آن نقش اساسی دارد.^۴

۱۴- مسئله تعلیم و تربیت، مسئله زندگی بخشیدن و ولادت بخشیدن به یک مخاطب و یک انسان است.^۵

بدین جهت اهتمام به تربیت و پرورش نظامی اساس حیات، اعتبار و اقتدار نیروی مسلح است و نظامیان همواره محتاج به این فرایند در طول خدمت هستند.

لکه اهداف :

در این نوشتار هدف کلی بازبینی بخشی از اهمیت مربوط به تربیت نظامی نیروی انسانی و دستیابی به شناخت های اصولی و کاربردی در مورد باورها و رفتارهای نظامی است؛ تا بر مبنای درک نسبتاً صحیحی از تربیت نظامی و ایجاد احساس مسئولیت در شرایط خطر کنونی بتوانیم وظایف خود را انجام دهیم. اگر چه مجال پرداختن به همه ابعاد این موضوع مهم در این نوشتار فراهم نگردیده اما امید است این

۱- بیانات ۱۳۷۷/۵/۶ در دیدار عمومی به مناسبت عید سعید فطر ص: ۲۱۲.

۲- بیانات ۱۳۷۷/۵/۶ در دیدار عمومی به مناسبت عید سعید فطر ص: ۲۱۲.

۳- بیانات ۱۳۸۰/۰۲/۲۸ در خطبه های نماز جمعه ای تهران ص: ۳۶.

۴- بیانات ۱۳۸۰/۰۳/۲۰ در دیدار مسئولان نظام در ولادت نبی اکرم (ص) و امام جعفر صادق (ع)، ص: ۸۱.

۵- بیانات ۱۳۸۴/۰۲/۱۲ در دیدار فرهنگیان و معلمان کرمان ص: ۳۷.

۶- بیانات سال ۱۳۸۷ رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار معلمان استان فارس ص: ۲۰.

اندک؛ دانشجویان دانشگاه‌های افسری را کمک کند تا با مطالعه مؤلفه‌ها و شاخص‌های مطرح شده و عمل به آن‌ها، در نقش آفرینی خود مؤثرتر از گذشته، باعث ارتقاء اعتبار سازمان و توان رزمی نیروهای مسلح گردند.

۸ روش:

کتاب حاضر در شش فصل برای دانشجویان دانشگاه‌های افسری نیروهای مسلح در قالب دو واحد درسی تدوین گردیده و سعی شده است نگارش کتاب بر اساس آموزه‌های دینی صورت پذیرد، در راستای درک مفاهیم، توصیف و تبیین متغیرهای اساسی در تربیت نظامی از روش تفل و توصیف با بررسی منابع معتبر استفاده گردیده است.

نظر به اهمیت اهداف رفتاری درس و نقش آن در اثربخشی مطالعه، در آغاز هر فصل اهدافی برای ایجاد آمادگی ذهنی و جهت‌بخشی به مطالعه متن و در پایان هر فصل پرسش‌هایی از متن برای خودآزمایی و موضوعاتی جهت مطالعات تکمیلی دانشجویان و ارایه‌ی کنفرانس در کلاس، طرح گردیده است. بدون تردید این مجموعه با کاستی‌ها و نانوشته‌هایی مواجه است؛ و این کمترین نتوانسته حق مطلب را ادا کند؛ امید است استادان، دانشجویان و علاقه‌مندان با ارسال آرای سازنده و ارزشمند خود ما را در اعمال اصلاحات تکمیلی یاری فرمایند.

در سرآغاز با سپاس فراوان و پوزش از درگاه خداوند، سخن مولوی را یادآور می‌شوم:

گر خطا گفتم اصلاحش تو کن	مصلحتی تو ای تو سلطان سخن
کیمیا داری که تبدلش کنی	گر چه جوی خون بود، نیلش کنی
این چنین میناگری‌ها کار تست	وین چنین اکسیرها از اسرار تست
ای خدای پاک و بی انباز و یار	دست‌گیر و جرم ما را در گذار

الحمد لله اولاً و آخراً